

**ХЭНТИЙ АЙМГИЙН БОР-ӨНДӨР СУМЫН
НУТАГТ ОРШИХ “ТӨМРИЙН ХҮДЭР ХУУРАЙ
СОРОНЗОН АРГААР БАЯЖУУЛАХ
ҮЙЛДВЭР”-ИЙН 2023 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

2023 он

ГАРЧИГ

1. ОРШИЛ	4
2. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА.....	5
1.1. ТӨСЛИЙН ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ.....	5
1.2. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИХ НУТАГ ДЭВСГЭРИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ	7
3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛҮҮД.....	8
4. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	10
4.1.СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ, 2023 ОН.....	11
4.2.ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ, 2023 ОН	13
4.3.ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	14
4.4.НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	15
4.5.ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭ.....	15
4.6.ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ...	16
4.7.ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР, 2023 ОН.....	16
4.8.БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	17
4.9.ОРОЛЦОГЧ, СОНИРХОГЧ ТАЛУУДАД ТАЙЛАГНАХ, ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭХ	18

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. Төслийн талбайн булангийн цэгүүдийн солбицол.....	5
Хүснэгт 2. Болзошгүй нөлөөллийн хэлбэр, үргэлжлэх хугацаа, эрчим ба эх үүсвэр	8
Хүснэгт 3. Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний нэгтгэл.....	10
Хүснэгт 4. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө.....	11
Хүснэгт 5. Эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	13
Хүснэгт 6. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	14
Хүснэгт 7. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	16
Хүснэгт 8. Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	17
Хүснэгт 9. БОМТ, түүний хэрэгжилтийг оролцогч, сонирхогч талуудад тайлагнах, хэлэлцүүлэх хуваарь	18

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1. Төслийн талбайн ерөнхий байршлын зураг.....	6
Зураг 2. Төслийн талбайн байршлын агаар, сансрын зураг	6

1. ОРШИЛ

“Арвижих хүдэр” ХХК нь өндөр чанартай төмрийн хүдрийн баяжмалыг гадаадын зах зээлд нийлүүлэх, замаар улмаар бүс нутгийн төмрийн хүдрийг боловсруулж дотоод гадаадын хэрэглэгчид нийлүүлэх зорилгоор энэхүү баяжуулах үйлдвэрийг барьж компанийн бизнесийн бодлогоо тодорхойлж байна.

Тус үйлдвэр нь Хэнтий аймгийн Дархан суманд, сумын төвөөс баруун урагш 35 км орчим, Бор-Өндөр сумаас баруун хойж 20 км зайд байрлана. Монгол орны 1:100000 хэмжээсийн номнклауриар L-49-60 хавтгайд хамаардаг.

Төмрийн хүдрийн баяжуулах үйлдвэр нь жилд 300 мян, тн хүдэр боловсруулж 142,4 мян,тн баяжмал гаргана. Баяжмал дах төмрийн хүдрийн агуулга 51%-иас дээш, металл авалт нь 8-85% байна.

Баяжуулах үйлдвэр нь түүхий эд буулган жигдрүүлэх талбай, хүдэр бутлан ангилан баяжуулах хэсэг, баяжмал хадгалах талбай, засвар үйлчилгээний хэсэг, цахилгаан хангамжын хэсэг, ажилчдын байр, контор зэргээс бүрдэнэ.

Шигшилтээс гарах 15мм, 15-25мм-ийн ширхэгтэй хүдрийг тус тусд нь STL-0818 маркийн хуурай соронзон сепратороор баяжуулан эцсийн баяжмал болон хаягдал бүтээгдэхүүн гарна. Хоёр сепратороос гарах хаягдлыг нийлүүлэн VTL-0818 маркийн нэг шатны хяналтын хуурай соронзон сепратороор баяжуулан завсрын бүтээгдэхүүн болон хаягдал хүдэр гарна.

Баяжуулах үйлдвэрийн хүчин чадал нь 500.0 мян.тн бөгөөд үйлдвэрийн үндсэн тоног төхөөрөмжийн ашиглалт 80-90%-тай ашиглах үед баяжуулах үйлдвэрийн цагийн хүчин чадал 96.2 тн байна.

Төслийн талбай нь ус зүйн хувьд Азын гадагш урсгалтай ай сав, Умард говийн гүвээт-Халхын говийн сав газарт тус тус багтана. Тус сум нь гадаргын усан хангамжаар муу, ихэвчлэн газрын гүний ус ашигладаг.Төслийн талбайн районд гадаргын ил урсац байхгүй харин унд ахуйн хэрэгцээнд хоногт 0,6м³-ын өөррийн худгийг ашигладаг болно.

2. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

1.1. Төслийн ерөнхий мэдээлэл

Төслийн нэр:

- Төмрийн хүдэр хуурай соронзон аргаар баяжуулах үйлдвэр

Төсөл хэрэгжүүлэх аж ахуйн нэгж, байгууллагын нэр:

- “Арвижих хүдэр” ХХК
  - Улсын бүртгэлийн дугаар:
  - Регистрийн дугаар: 6073549

Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг:

- Улаанбаатар хот, Баянгол дүүрэг, 2-р хороо, Рокмон бюлдинг -800 тоот.
  - Утас: 976-99100759,
  - Мэйл хаяг: arvijikhuder@gmail.com

Төслийн хүчин чадал

- Тус баяжуулах үйлдвэр нь жилд 500000 тонн хүдэр боловсруулан баяжуулах бөгөөд жилд 300 хоног ажиллана.

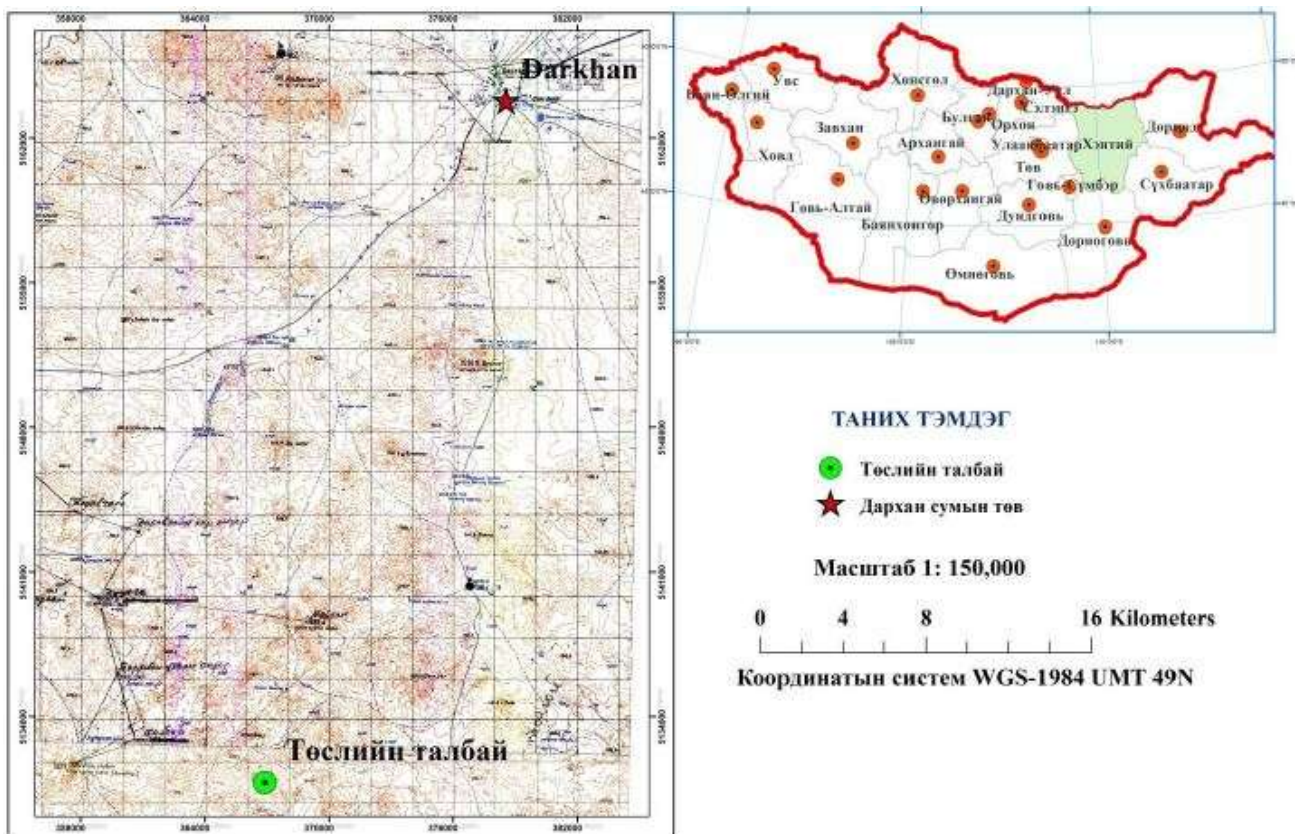
Төслийн байршил:

“Арвижих хүдэр” ХХК ийн Баргилт Овоогийн төмрийн хүдрийн ордыг түшиглэн байгуулах хуурай соронзон аргаар баяжуулах үйлдвэр нь Хэнтий аймгийн Дархан сумын нутаг дэвсгэрт хамаарах ба Улаанбаатар хотоос 300 км т, Хэнтий аймгийн Дархан сумаас баруун урагш 35 км орчим, Бор Өндөр сумаас баруун хойш 20 км зайд байрлана.

- Талбайн байр зүйн зургийн нэрэлбэр: L-49–60
- Талбайн хэмжээ: 15 га

Хүснэгт 1.Төслийн талбайн булангийн цэгүүдийн солбицол

№	Уртраг			Өргөрөг		
	Градус	Минут	Секунд	Градус	Минут	Секунд
1	109	16	4.99	46	19	1.05
2	109	16	4.42	46	19	19.19
3	109	16	15.17	46	19	19.4
4	109	16	15.17	46	19	9.1
5	109	16	19.93	46	19	9.1
6	109	16	20.18	46	19	1.28

Зураг 1. Төслийн талбайн ерөнхий байршилн зураг

Зураг 2. Төслийн талбайн байршилн агаар, сансрын зураг

1.2. Төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчны төлөв байдлын товч тодорхойлолт

Физик газарзүй:

Тус газрын уулс нь д.т.д 1050-1700 м өргөгдсөн, баруун хойноос зүүн урагшаа сунан тогтсон үндсэндээ хоёр нуруу нэг уул хоорондын хотгороос тогтоно.

Ордын талбайн баруун хэсэг нь Онон голын хөндий Батширээтийн хотгорын зүүн хананд тулна. Батширээтийн хотгор нь д.т.д 1100 м-ээс 1200 м өргөгдсөн Ононгийн хөндийг дагаж хойноос урагшаа чиглэлтэй сунан тогтсон ухаа толгодлог, тэгш талархаг 10 км орчим хөндий юм.

Уур амьсгал:

Баргилт-Овоогийн төмрийн ордыг түшиглэн байгуулах хуурай соронзон аргаар баяжуулах үйлдвэр орчмын нутаг дэвсгэрийн нарны цацаргийн жилийн явцаас хамааран сэрүүн бүсэд жилийн 4-н улирал ээлжилдэг. Тухайн орон нутгийн хотгор гүдгэр газрын гадаргын шинж зэргээс хамааран улирлын шинж газар бүр харилцан адилгүй байна.

Хөрсөн бүрхэвч:

Судалгааны талбайн Монгол орны хөрс-газар зүйн мужлалаар Хангайн их муж, хар хүрэн, хүрэн хөрсний дэд бүс, Бор-Өндөр-Уул буяны тойрогт хамаарагдана. Төслийн талбайн районд толгодын нимгэн сайр чулуурхаг хүрэн хөрс тархана. Энэхүү хөрс нь далайн түвшинээс дээш 1481-1501м-ийн өндөрт байрласан нам уулс толгод, тэгш талд тогтворжсон байна. Гадаргын налуу хэвгий нь 0.83-5.3 градус байна.

Ургамлан нөмрөг:

Ургамал -газар зүйн мужлалаар А.А.Юнатовын үйлдсэн ботаник газарзүйн мужлалаар Евро-Азын хээрийн мужийн Дагуур-Монголын хээрийн хошууны Дундад Халхын хээрийн тойрогт хамаарна. Тухайн тойрог ухаа гүвээт толгод бүхий тэгш талын төрхтэй. Тэнд хээрийн ургамалжилт зонхилж хотос хонхор газраар нь дэрс бүхий давссаг /галофит/ ургамалд бүлгэмдэл элбэг тааралдана. Бор-Өндөр орчмын нутаг гол төлөв хээрийн хэв шинжийн ургамалжилт зонхилох бөгөөд хэд хэдэн дэд хэв шинжид ангилагдана.

Нийгэм:

Энэ нутагт халх ястан голлон амьдрана. Хүн амын нягтшил багатай, Дархан сум нь 1956 оны 8сарын 1нд Ардын хурлын Тэргүүлэгчдийн зарлигаар Баянмөнх сумтай нийлж, 1957 оны 8-р сарын 1-нд дахин бие даасан сум болон байгуулагджээ. Одоо Дархан сум нь засаг захиргааны 5н багтай, 2000 гаруй хүн амтай. 189759 толгой малтай байна.

3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛҮҮД

Төслийн болзошгүй нөлөөллийг тогтоохдоо магадлан жагсаах аргыг ашиглаж, үр дүнг дараах хүснэгтэд үзүүлэв. Энэ арга нь төсөл хэрэгжих үед тухайн нөлөөлөл байгаа эсэх дээр тулгуурладаг ба хэрэв тухайн нөлөөлөл байвал "х"-ээр тэмдэглэдэг.

Хүснэгт 2. Болзошгүй нөлөөллийн хэлбэр, үргэлжлэх хугацаа, эрчим ба эх үүсвэр

Байгаль орчны үзүүлэлт	Шууд	Шууд бус	Өөрөөр зохицуулагдах	Богино хугацааны	Урт хугацааны	Буцаж нөлөөлөх	Буцалтгүй нөлөөлөх	Хүчтэй	Дунд эрэг	Бага зэрэг
1. Байгалийн төрөл зүйлийн өөрчлөлт										
Газрын доорх урсцын өөрчлөлт			х							
Гадаргын урсцын өөрчлөлт			х							
Ургамлын бүтцийн өөрчлөлт	х				х		х			х
Хөрсний элэгдэл, эвдрэл	х				х		х			х
Зэрлэг амьтдын орон зайн өөрчлөлт										
2. Байгалийн нөөц ашиглалт										
Газрын гадаргын нөөц баялаг										
Бэлчээрийн байдал										
Эрдэс түүхий эдийн нөөц										
Эрчим хүчний нөөц										
3. Байгаль, орчны өөрчлөлт										
Газрын доорх усны чанар, хэмжээ			х		х					
Гадаргын усны чанар хэмжээ										
Агаарын бохирдол		х		х						х
Хөрсний бохирдол	х		х		х					х
4. Нийгэмд үзүүлэх нөлөө										
Дэд бүтцийн хөгжилд нөлөөлөх	х				х		х		+	
Үйлчилгээний салбарын ү/а-нд нөлөөлөх		х			х	х				+
Хүн амын орлого өөрчлөгдөж, нэмэгдэх	х				х		х		+	
Хүн амын эрүүл мэндэд нөлөөлөх										
5. Эдийн засагт үзүүлэх нөлөө										
Татварын орлого өөрчлөгдөх	х				х		х			+
Орон нутгийн орлого нэмэгдэх	х				х		х			+
Ядуурлыг бууруулахад дэмжлэг болох	х				х		х			+
Ажлын байр нэмэгдэх	х				х		х			+
Улирлын чанартай эрэлт хэрэгцээ нэмэгдэх	х				х		х			+
Дүн	10	2	4	1	12	1	10	0	2	10

Төслийн болзошгүй сөрөг болон эерэг нөлөөллийн хэлбэр, хугацаа, эрчмийн үндэслэлийг дараах байдлаар гаргасан болно.

Үүнд:

Шууд нөлөөлөл:

- Төсөл хэрэгжсэнээр барилга байшин баригдаж биет хэмжээгээр хөрсөн бүрхэвч дарагдаж ургамлан нөмрөг талхлагдсан байна
- Дэд бүтцийн хөгжилд эергээр, урт хугацаагаар нөлөөлнө;
- Орон нутгийн орлого, ажлын байр нэмэгдэх зэрэгт төслийн үйл ажиллагаа явагдах хугацаанд болон цаашид эергээр нөлөөлнө;

Шууд бус нөлөөлөл:

- Дэд бүтцийн үйл ажиллагаанд урт хугацаанд эерэг нөлөөлнө;

- Төслийн үйл ажиллагаанаас шууд бусаар дуу чимээ үүсэх ба энэ нь хязгаарлагдмал тухайн төсөл хэрэгжиж эхэлснээр үйл ажиллагааны хүрээнд байна.

Богино хугацааны нөлөөлөл:

- Төслийн үйл ажиллагааны явцад дуу чимээ тодорхой хугацаагаар ихсэх, хог хаягдал зэрэг үүсэх болно.

Хүчтэй нөлөөлөл:

- Болзошгүй нөлөөллийн үнэлгээ хийх явцад төслийн зүгээс хүчтэй нөлөөлөх нөлөөлөл байхгүй байна.

4. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Зорилго: Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө (БОМТ)-ний гол зорилго нь төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчин, хүний эрүүл мэндэд үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах хэмжээг төлөвлөхөд оршино. Ингэхдээ тухайн арга хэмжээ бүрийг төсөл хэрэгжүүлэгч нь хэрэгжүүлж чадахуйц, бодитойгоор төлөвлөх нь чухал.

Гол зорилтууд:

Байгаль орчны бүрэлдэхүүн хэсгүүд болон хүний эрүүл мэнд, нийгэм эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, сөрөг нөлөөллийг бууруулахад зайлшгүй хэрэгжүүлэх арга хэмжээг төлөвлөх;
Төслийн үйл ажиллагаанаас агаар, хөрс, усан орчин болон ажлын байрны нөхцөлд хэрхэн нөлөөлж байгаа талаар хяналт шинжилгээ явуулах арга хэмжээг төлөвлөх;

Хэнтий аймгийн Бор-өндөр сумын нутагт орших “Арвижих хүдэр” ХХК-ийн “Төмрийн хүдэр хуурай соронзон аргаар баяжуулах үйлдвэр”-ийн 2023 оны БОМТ-г БОАЖЯ-ийн сайдын 2019 оны А/618 тоот тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”, мөн сайдын 2014 оны А-117 тоот тушаалаар батлагдсан үнэлгээ хийх аргачлалыг баримтлан боловсруулсан болно.

Төсөл хэрэгжүүлэгч нь жил бүрийн XII сарын 10-ны дотор тухайн жилийн БОМТ- ний хэрэгжилтийн тайланг төлөвлөгөөнд тусгасан арга хэмжээний дагуу гаргаж, дараа оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний төслийн хамт байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлнэ.

Хүснэгт 3. Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний нэгтгэл

№	Ажлын нэр	Зардал /мян.төг/
1	Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө	4150.0
2	Эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	550.0
3	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	300.0
4	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	400.0
5	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээ	-
6	Оролцогч, сонирхогч талуудад тайлагнах, хэлэлцүүлэх төлөвлөгөө	190.0
Нийт зардал		5 590.0

4.1.Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө, 2023 он

Хүснэгт 4. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн өртөг /мян.төг/	Тоо хэмжээ	Нийт зардал /мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Хэрэгжилтэд тавигдах шалгуур, мөрдөх стандартууд
АГААРЫН БОХИРДЛЫГ БУУРУУЛАХ ТАЛААР								
Үйлдвэрийн үйл ажиллагаанаас үүсэх тоосжилт	Усалгааг тогтмол хийх	Төслийн талбайд	удаа	300.0	1	300.0	2023 он	"Агаарын тухай", “Агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай” хууль, MNS0017.2.3.16:1998 MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага.
	Тээврийн замыг сайжруулсан болгох	Төслийн талбайд ашиглаж буй зам	удаа	Дотоод зардал		2023 он		
Утаа болон хийн бохирдол	Машин техникийг үзлэг оношлогоонд оруулах	Төсөлд ашиглаж буй тээврийн хэрэгсэл	удаа	500.0	1	500.0	2023 он	
Нийт						800.0		
ГАЗАР ХӨРСӨН БҮРХЭВЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ								
Хөрсний бохирдлоос хамгаалах	Тээвэрлэлтийн замын 2 талаар тэмдэг, тэмдэглэгээ хийх	Зам дагуу	ширхэг	50.0	10	500.0	2023 он	"Газрын тухай" хууль MNS 4597 : 2013 Авто замын тэмдэг. техникийн шаардлага MNS 6056:2009 MNS 5973 : 2009
	Хөрсний бохирдол үүсэхээс сэргийлэх болон олон салаа зам гаргахгүй байх	Төслийн талбай	тогтмол	Дотоод зардал		2023 он		
	Шатахуун түгээгүүрийн талбайг хатуу хучилттай болгох	ШТС орчим	удаа	Дотоод зардал		2023 он		
Нийт						700.0		
ГАЗРЫН ДООРХ УСАНД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ ЧИГЛЭЛЭЭР								
Усны нөөц түвшин	Ус ашигласны төлбөр тооцоог цаг тухайд нь төлөх	Ус	удаа	Дотоод зардал		2023 он	"Усны тухай" хууль, "Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай"	
	Унд ахуйн усанд ус цэвэршүүлэх	Унд ахуйн	удаа	600.0	1	600.0		2023 он

Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн өртөг /мян.төг/	Тоо хэмжээ	Нийт зардал /мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Хэрэгжилтэд тавигдах шалгуур, мөрдөх стандартууд
буурахаас сэргийлэх	усны шүүлтүүр байршуулах	усны эх үүсвэрт						хууль; “Усан орчны чанарын үзүүлэлт” MNS 4586:1998.
	Ундны ус хадгалах савыг зориулалтын сав болгох	Төслийн талбайд	ширхэг	400.0	1	400.0	2023 он	
Ус бохирдох	Гүний худгийг мал амьтан орохоос урьдчилан сэргийлж хамгаалалтын хашаа барих,	Гүний худгийн ойр орчим	удаа	Дотоод зардал			2023 он	
Нийт						1 000.0		
БИОЛОГИЙН ТӨРӨЛ ЗҮЙЛИЙГ ХАМГААЛАХ ТАЛААР								
Ургамлан нөмрөг	Техникийн хөдөлгөөнд хяналт тавих	Төслийн талбайд	Удаа	150.0	1	150.0	2023 он	Ойн тухай хууль Зүлэгжүүлэх талбай бэлтгэх, үр тарих, арчлах MNS 6260 : 2011
	Тэрбум мод үндэний хөдөлгөөнд нэгдэж мод тарих. (Сумын БО-ны газартай хамтран тохиромжтой газар тарих)	Үйлдвэрийн хашаанд	ширхэг	1500.0	-	1500.0	2023 он	
Ан амьтдын шилжилт хөдөлгөөнд үзүүлэх нөлөөлөл	Тээвэрлэлтийн зам дагуу ан амьтны нүүдэл шилжилт, ороо орох газар зэргээр өнгөрөхдөө дуут дохио ашиглахгүй байх анхааруулга хийх	Түүхий эд тээвэрлэх зам	удаа	Дотоод зардал			2023 он	MNS 4597 : 2014
	Хууль бус ан хийхгүй байх талаар ажилчидад сургалт явуулах	Үйлдвэрийн ажилчид	тогтмол				2023 он	Амьтны тухай хууль
Нийт						1 650.0		
Нийт дүн						4150.0		

4.2.Эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө, 2023 он

Хүснэгт 5. Эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

Болзошгүй аюул, осол сөрөг нөлөө	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нэгжийн өртөг /мян.төг/	Нийт зардал /мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
Байгалийн аюул гамшиг						
Байгалийн давтагдашгүй хүчин зүйл болох	Байгалийн аюул гамшгийн үед авах арга хэмжээний талаар сургалт зохион байгуулах	сургалт жилд 1 удаа	Дотоод зардал		2023 он	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль
Нийт				-		
Галын аюул						
Төслийн үйл ажиллагаанд техникийн зориулалттай шатах, тослох материалын аюулгүй ажиллагааг хангаагүйгээс галын аюул гарах Аянга цахилгаан, хэт халалт, гэнэтийн хүчтэй цахилгаан гүйдлийн нөлөөгөөр галын аюул гарах	Галын аюулаас урьдчилан сэргийлэх дүрэм, журам боловсруулж, түүнийг мөрдөн ажиллах	Дүрэм, журам	Дотоод зардал		2023 он	MNS5 078-2001, MNS 5390:2004, MNS 4244-94 MNS 0639:89 MNS 640:1989 MNS 5566:2005 Галын аюулгүй байдлын тухай хууль, /шинэчилсэн найруулга/ Хөдөлмөр аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль MNS 5566:2005
	Галын дохиоллын систем суурилуулах, гал унтраах хэрэгслийг зохих газруудад байрлуулах, байнгын бэлэн байлгах, аюулын гарцын байрлалыг заасан самбар, галын аюул гарах болзошгүй газруудад зурагт хуудас, тэмдэг тэмдэглэгээг байршуулах	Самбар, зурагт хуудас, тэмдэг тэмдэглэгээ байршуулах гал унтраах хор авах	250.0	250.0	2023 он	
	Ажиллагсдыг цахилгаан хэрэгсэлтэй харьцаж ажиллах арга ажиллагаанд сургаж, гал түймрийн үед хэрхэн ажиллах талаар сургалт зохион байгуулах	Сургалт, жилд 1 удаа	300.0	300.0	2023 он	
	Шатахууны агуулахын бүрэн бүтэн байдалд хяналт тавьж, тодорхой ажилтанд хариуцуулна.	Тогтмол	Дотоод зардал		2023 он	
Цахилгааны шитний аюулгүй байдал, газардуулгын акт, баталгаажуулалттай байх	Тогтмол	Дотоод зардал		2023 он		
Нийт дүн				550.0		

4.3.Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

Хүснэгт 6. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн өртөг /мян.төг/	Тоо хэмжээ	Нийт зардал /мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Хэрэгжилтэд тавигдах шалгуур, мөрдөх стандартууд
АХУЙН ХОГ ХАЯГДАЛ								
Ахуйн хэрэглээний хог хаягдал	Энгийн хатуу хог хаягдлыг ангилан ялгаж, эмх цэгцтэй хадгалах хогийн сав байршуулах.	Төслийн талбайд	ширхэг	200.0	2.0	200.0	2023 он	Хог хаягдлын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга 2017.05.12/
Буруу хадгалсан хог хаягдал түүний эх үүсвэрээс үнэрийн бохирдол гарах	Үйлдвэрийн ажилчдад зориулан хог хаягдлын ангилан ялгаж хаях талаар заавар зөвлөмж бүхий зурагт хуудас, зөвлөмжүүдийг байршуулах	Төслийн талбайд	ширхэг	Дотоод зардал			2023 он	Энгийн хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах, булшлах үйл ажиллагаанд тавигдах ерөнхий шаардлага БОАЖ-ын сайдын А/443 тушаал
	Ажилчдыг хог хаягдлыг ангилан ялгаж хаях дадал суулгах	Үйлдвэрийн ажилчдад	удаа				2023 он	
Нийт				200.0				
ҮЙЛДВЭРИЙН ХОГ ХАЯГДАЛ								
Баяжуулах үйлдвэрийн үйл ажиллагаанаас гарах хог хаягдал	Машин техникийн үйлчилгээ, засварын тусгай бэлтгэсэн талбайд явуулж хэвших.	Засварын талбай	удаа	Дотоод зардал			2023 он	Хог хаягдлын тухай хууль болон түүнд нийцүүлэн гаргасан дүрэм, журам
	Ангилсан хог хаягдлаа дахин ашиглах, дахин боловсруулах тусгай зөвшөөрөлтэй аж ахуйн нэгжтэй гэрээний байгуулан нийлүүлж байх	Төслийн талбай	удаа				2023 он	
Нийт				-				
АЮУЛТАЙ ХОГ ХАЯГДАЛ								
	Аюултай хог хаягдлыг ангилан ялгаж эмх цэгцтэй хадгалах цэг	Төслийн талбайд	тогтмол	200.0	1	200.0	2023 он	ЗГ-ын 2018 оны 116-р тогтоолын “Аюултай хог

Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн өртөг /мян.төг/	Тоо хэмжээ	Нийт зардал /мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Хэрэгжилтэд тавигдах шалгуур, мөрдөх стандартууд
Аюултай хог хаягдал ил задгай хаях	байгуулах Үйл ажиллагаанаас гарсан ажилласан тос тосолгоо, шатах тослох материалыг тусгайлан битүүмжлэл сайтай саванд хуримтлуулан хадгалах, дахин боловсруулах үйлдвэрт нийлүүлэх.	Төслөөс үүсэх аюултай хог хаягдал	удаа	Дотоод зардал		2023 он	хаягдлын жагсаалт” журам	
Нийт						400.0		

4.4.Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө

Тус төсөл нь баяжуулах үйлдвэр бөгөөд 2023 онд нөхөн сэргээлт хийхгүй болно.

4.5.Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээ

Хүснэгт 7. Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

Дүйцүүлэн хамгаалах зорилт	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, мян.төг	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Нөхөн сэргээлт хийх	Тус сумын нутагт уурхайн эдэлбэр газар, орхигдсон талбайд тэгшлэн техникийн нөхөн сэргээлт хийх.	Аймгийн БО-ны газартай хамтран тохиромжтой 5га газарт)	5 га	Дотоод зардал		2023 он	БОНБУ-ний тухай хууль, ЗГ 2013 оны 374-р тогтоол Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний журам
Нийт зардал мян. төг						-	

4.6. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Төслийн үйл ажиллагааны явцад түүх соёлын өвийг хамгаалах зорилгоор дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Соёлын өвийг хамгаалах, хадгалах Монгол улсын хууль эрхзүйн орчныг дагаж мөрдөх
- Төслийн талбайгаас түүх соёлын дурсгалт олдворуудыг археологийн судалгаагаар илрүүлсэн боловч олборлолтын үед газар дээр ямар нэг таних тэмдэггүй дурсгал илэрч болзошгүй тул төсөл хэрэгжүүлэх явцад түүх, соёлын дурсгалт зүйл илэрвэл төсөл хэрэгжүүлэгч ажлаа зогсоож энэ тухай сум, дүүргийн Засаг дарга, цагдаагийн болон уг асуудлыг эрхэлсэн эрдэм шинжилгээний байгууллагад нэн даруй мэдэгдэнэ.
- Төслөөс шууд өртөж нөлөөлөгдөхөөргүй цэгүүдийг хамгаалах ажиллагаа, соёлын ба үнэт өв дурсгалтай газрыг хамгаалах төлөвлөгөө, хөтөлбөрийг боловсруулахдаа төв, орон нутгийн удирдах байгууллага, мэргэжилтнүүд, орон нутгийн олон нийтийн байгууллага, ШУА-ын Археологийн Хүрээлэн зэрэгтэй зөвлөлдөнө. Энэ төлөвлөгөө, хөтөлбөрийг төслийн бүтээн байгуулалт эхлэхээс өмнө төлөвлөж мөрдөнө.

4.7. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр, 2023 он

Хүснэгт 8. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлт	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, мян. төг	Баримтлах стандарт, арга, аргачлал
Агаарын чанар						
Тоос нийт (PM10, PM2.5)	Баяжуулах үйлдвэр дотор-1 Үйлдвэрийн хашаан дотор-1 Хүдэрийн овоолгын ойролцоо-1	Жилд 1 удаа	3 цэгт 1 удаа	50.0 төг*1удаа*3цэг	150.0	MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн шаардлага. MNS 5002:2000 Хөдөлмөр аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Шуугианы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага.
Дуу шуугиан хэмжээ	Баяжуулах үйлдвэрийн ойр орчим-1		1 цэгт 1 удаа	25.0 төг*1удаа*1цэг	25.0	
Хөрс						
Хөрсний хүнд металлууд	Баяжуулах үйлдвэрийн хашаан дотор-1 Хаягдлын далангийн ойролцоо-1 Кемп ойролцоо-1	Жилд 1 удаа	3 цэгт 1 удаа	25.0 төг*1удаа*3 цэг	75.0	MNS 5850:2019 Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ.
Усны чанар						

Химийн найрлага	Худгийн ус (унд ахуйн ус) -1 цэг Ахуйн хаягдал ус-1	Жилд 1 удаа	2 цэгт 1 удаа	25.0 төг*1удаа*2цэг	50.0	MNS 0900:2018 Ундны ус, эрүүл ахуйн шаардлага, чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ. MNS 6148:2010 Усны чанар. Газрын доорх ус бохирдуулагч бодис, элементийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ. MNS 4943:2015 Хүрээлэн байгаа орчин. Усны чанар. Хаягдал ус.
Нийт зардал мян. төг					300.0	

4.8. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

Төслийн үйл ажиллагааны туршид байгаль орчинд хамгийн бага сөрөг нөлөөгүй үйл ажиллагаа явуулах үүрэг хүлээж, мэргэжлийн боловсон хүчнээс бүрдсэн байгаль орчны асуудал хариуцсан байгаль орчны алба байгуулах ба төслөөс үзүүлж байгаа сөрөг нөлөөллүүдийг бууруулах, арилгах, байгаль орчныг хамгаалах арга хэмжээ авч ажиллах боловч төслийн удирдлагын хэмжээнд онцгойлон анхаарч хэрэгжүүлэх арга хэмжээнүүд байна.

Хүснэгт 9. Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Нийт зардал, сая төгрөг	2023 он				Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
		I улирал	II улирал	III улирал	IV улирал		
Газрын төлөв байдал, чанарын улсын хянан баталгааг эрх бүхий байгууллагаар гүйцэтгүүлэх (5 жилд 1 удаа).	Гэрээний үнийн дүнгээр					БО-ны мэргэжилтэн	Газрын тухай хуулийн 58.5
Орон нутгаас тавьсан санал хүсэлтийг харилцан тохиролцож шийдвэрлэж байх	Тохиролцох					Үйл ажиллагааны менежер	Нийгмийн хариуцлагын гэрээ Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн 14.1.3

Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Нийт зардал, сая төгрөг	2023 он				Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
		I улирал	II улирал	III улирал	IV улирал		
Байгаль орчны удирдлага зохион байгуулалтын арга хэлбэрийг үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлэх чиглэлээр үүрэг хариуцлагын дотоод журам тогтоож мөрдөх	Дотоод төлөвлөлтөөр					Үйл ажиллагааны менежер	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль
Байгаль хамгаалах талаар хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг жил бүр БОАЖЯ –нд хүргэж баталгаажуулах. /Тухайн жилийн БОМТ/	Дотоод төлөвлөлтөөр					Үйл ажиллагааны менежер	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль
Байгаль хамгаалах талаар хийсэн ажлын жил бүрийн тайланг БОАЖЯ –нд хүргэж өгөх. /БОМТ-ний биелэлтийн тайлан/	Дотоод төлөвлөлтөөр					БО-ны мэргэжилтэн	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль
Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль, Байгаль хамгаалахад орон нутгийн иргэдийн оролцоог идэвхжүүлэх, уулзалт зөвлөгөөг зохион байгуулах, тэдний санал зөвлөмжийг БОХТ-г хэрэгжүүлэх ажилд тусгах	Дотоод төлөвлөлтөөр					БО-ны мэргэжилтэн, үйл ажиллагааны менежер	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль
Нийт зардал мян. төг		-					

4.9.Оролцогч, сонирхогч талуудад тайлагнах, хэлэлцүүлэх

Оролцогч, сонирхогч талуудад тайлагнах, хэлэлцүүлэх. Төмрийн хүдэр хуурай соронзон аргаар баяжуулах үйлдвэрийн төсөл нь Хэнтий аймгийн Бор-Өндөр сумын нутагт хэрэгжих тул төслийн үйл ажиллагааны тайлан, мэдээг хамгийн их сонирхогч, оролцогч талууд нь эдгээр Сумын удирдлагууд, ард иргэд, оршин суугчид болно. Тиймээс сонирхогчид болон оролцогч талуудад хүргэх мэдээллийг тэдгээрийн сонирхолд нийцсэн хэлбэрээр бэлтгэж, хэлэлцүүлэх, танилцуулах арга хэмжээг хийх шаардлагатай.

Хүснэгт 10. БОМТ, түүний хэрэгжилтийг оролцогч, сонирхогч талуудад тайлагнах, хэлэлцүүлэх хуваарь

БОХТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, мян.төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан/ажилтан	Зохион байгуулах газар
Аривжих хүдэр ХХК-ийн	Байгаль орчныг	2023 онд төслийн үйл	Жил бүрийн	190.0	Байгууллагын	

БОХТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, мян.төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан/ажилтан	Зохион байгуулах газар
Байгаль орчны мэргэжилтэн Хэнтий аймгийн Дархан сумын 2-р багийн иргэд, багийн дарга, сумын байгаль хамгаалагч	хамгаалах арга хэмжээ, орчны хяналт шинжилгээ хийсэн талаар (ppt) танилцуулга хийх	ажиллагаанаас үүссэн нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний талаар болон хяналт мониторинг хийсэн тухай, орон нутагтай хамтран ажилласан тухай	11 сард		БО-ны мэргэжилтэн	БОАЖЯ
Нийт зардал мян. төг				190.0		

БОМТ-ний биелэлтийн тайланг тухайн оны 11-р сарын 01-ний дотор аймаг, нийслэлийн байгаль орчны газарт ирүүлэх ба үүнээс өмнө хуваарийн дагуу нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад, сонирхогч талуудад төслийн талаар танилцуулж, тайлагнах ажиллагааг зохион байгуулсан байна.